

שבת, ומשפעת רגשות אמיתיות אשר המה נחלתנו כיום השבת, נבוא להרגיש בכל ימות השבוע ^{אוצר החכמה} שהכל שייך לבעל הבירה והכל נעשה אך ורק על פי ד', ונכיר בכל מושכלנו את מאמר התנא "תן לו משלו, כי אתה ושלך שלו".

ערך גדלות השבת - כאילו ביהמ"ק נבנה בה

אם יש את נפשנו לדעת את ערך גדלות יום השבת, הרי הדבר מסור בידנו לעמוד על ידיעתו, לא רק מתוך בחינת ההרגשים של גדלות היום ורום מעלתו, אלא גם מתוך משמעות של דינים הקשורים בהלכות היום, יכולים אנו לעמוד על ערך גדלות היום.

אחת מן ההלכות אשר ממנה יש לנו לדעת ערך גדלותה של השבת, היא ההלכה שתשעה באב שחל להיות בשבת, נדחה התענית לאחר השבת (כמפורש במשנה מגילה ה, א), וביום השבת עצמו - שהוא ט' באב - צריך האדם להתענג על השבת במאכל ובמשתה, כדרכו תמיד. וגם כשחל ערב תשעה באב בשבת, אז ההלכה שבסעודה שלישית נשהיא שעת "סעודה המפסקת" כשחל יום זה בשאר ימות השבוע, מותר לו לאדם לאכול ולשתות כל צרכו "ומעלה על שולחנו אפילו כסעודת שלמה בשעתו" (כדברי הברייתא תענית כט, ב).

^{אוצר החכמה} והענין צריך ביאור, מפני מה דוחה שבת את תענית ט' באב. הלא הדבר ידוע כי התענית של תשעה באב, איננה כשאר כל תעניות, שאדם מתענה בעת צרתו, שיסודן של אלו הוא, שהתענית נחשבת לו כהקרבת קרבנות, כלשון תפלתו של רב ששת אחר שהיה יושב בתענית: "רכון העולמים גלוי לפניך בזמן שביהמ"ק קיים, אדם חוטא ומקריב קרבן ואין מקריבין ממנו אלא חלבו ודמו ומתכפר לו, ועכשיו ישבתי בתענית ונתמעט חלבי ודמי, יה"ר מלפניך שיהא חלבי ודמי שנתמעט כאילו הקרבתי לפניך ע"ג המזבח ותרצני" (ברכות יז, א). אבל יסוד ענין תענית ט' באב אינו משום "הקרבת קרבן", אלא שביום הזה שאירעו בו צרות לישראל אי אפשר לו לאכול ולשתות, מפני אבלותו וצערו על חרבן הבית וגלות ישראל. כמבואר בסוף פ' חזקת הבתים (ב"ב ס, ב): "ת"ר כשחרב הבית בשניה, רבו פרושין בישראל שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין. נטפל להן ר' יהושע. אמר להן, בני, מפני מה אי אתן אוכלין בשר ואין אתם שותין יין? אמרו לו, נאכל בשר שממנו מקריבים ע"ג מזבח ועכשיו בטל?! נשתה יין שמנסכין ע"ג המזבח ועכשיו בטל?! אמר להם, אם כן לחם לא נאכל, שכבר בטלו מנחות וכו', מים לא נשתה שכבר בטל ניסוך המים! וכו'". ויעויין

(* ש"ק דברים חזק, ת"ב נדחה, תש"ד)

שם, שהביאם ר' יהושע לידי מסקנה, ד"שלא להתאכל כל עיקר אי אפשר ולהתאכל יותר מדאי אי אפשר שאין גוזרין גזירה על הצבור אא"כ רוב הצבור יכולין לעמוד בה" וכו', ועל כן יש לנהוג בדברים מסויימים להוראת אכלות על החורבן. ומעתה נמצא, שיום אחד בשנה, ביום ט' באב, אי אפשר לנו אפילו לאכול לחם ולשתות מים - מפני שבטלו מנחות ובטל ניסוך המים מעל גב המזבח. ולגודל צערנו על חרבן המקדש, איך יערב לנו אכול ושתות (כלשון רבי יהודה הלוי בקינת "ציון הלא תשאליו") וביותר, אחר שכבר ביארו ראשונים, שהחרבן נחשב כמו מיתה לעולם, אלא שנותר לנו מעט רוח חיים בזה שיש בידנו תורה ומצוות כמו מילה ושבת. (עי' דברי החבר בספר הכוזרי).

אמור מעתה, שבעוד אשר כל תענית שאדם מתענה לצרתו, נחשבת היא ^{אוצר החכמה} כהקרבת קרבנות ע"ג המזבח, הרי שתענית ט' באב היא להורות אכלות על שבטלו קרבנות מע"ג המזבח, כי איך נוכל לאכול ולשתות ביום אשר חרב הבית ונשתומם המזבח. ואם כן, נשאלת השאלה, שמכיון שאי אפשר לו לאדם לאכול ביום הזה מחמת הרגשת האכל וצער החרבן, נתיר לו להתענות גם כשחל ט' באב בשבת, כמו שהתירו להתענית תענית חלום בשבת (כמבואר בברכות לא, ב), מטעם שהוא מצטער על חלומו, והתענית היא לו ל"עונג", שעל ידה נקרע גזר דינו ומתיישבת דעתו (כמבואר שם בראשונים ובטוש"ע אר"ח רפח), ומדוע לא נתיר גם להתענות בט' באב שחל בשבת, מסיבה זו, שמכיון שצער החרבן אינו מניח לו לאדם לאכול ולשתות, הרי דוקא התענית היא לו ל"עונג", ולא האכילה והשתיה. ועל כרחק צריך לומר, שיסוד ענין דחית התענית ליום ראשון, אינו רק שמנהגי האבילות והתענית נדחים מפני השבת, אלא שכל הצער על החרבן - שהוא כמו מיתה ממש - נדחה מפני השבת, כי ביום השבת צריך שיראה בעיניו כאילו בית המקדש עומד בבנינו. שכן, עיקר בנין המקדש, היה, כדי שתהיה "דעת א-לקים" בארץ, וכל ישראל ידעו בידיעה מוחשית שכבוד ד' שוכן עמם בבית הזה, עד ששאבו ממנו רוח הקודש ממש, וראו בעליל מראות א-לוקים סביב הבית הקדוש שבו שכנה שכינת עוזו בקרבם. וכיון שזהו תורף יסודו של בהמ"ק, אם כן, כל השומר שבת כדת וכדין, ומתענג בו כראוי, ומתעלה בקדושתה של השבת, הרי זכה להתענג על ד' וקנה "דעת א-לוקים", וכבר שנינו: "אמר רבי אליעזר, כל אדם שיש בו דעה, כאילו נבנה בית המקדש בימיו" (ברכות לג, א).

הרי מבואר, מפני מה נדחה תענית ט' באב כשחל בשבת, כי בעוד אשר בשאר ימות השבוע צריכים אנו לראות את "הבית בחרבנו", ולהרגיש צער החרבן עד שלא יערב לנו אכול ושתה, הרי שכיום שבת קדש צריכים אנו להתעלות למצב של "הבית בבנינו" ודבר זה אפשר - כאמור - להשיג ביום השבת שהוא

"יום קדושה" מעין עולם הבא, ודוקא ע"י אכילה ושתייה ועונג על השבת, מתקיים ציווי הנביא של "וקראת לשבת עונג" - אשר תכליתו "אז תתענג על ד'", לדבקה בו יתברך ולהשיג "דעת-א-לוקים".

הא למדת מהלכה זו, של דחיית תענית ט' באב לאחר השבת, מה גדול ערכה של השבת, אשר שמירת קדושתה והתענגות בה, מעלה את האדם למצב של "כאילו נבנה בית המקדש כימיו", עד כדי כך, שאין הוא רואה ביום הזה "חרבן" המחייב צער ואבלות, אלא בית המקדש בנוי ועומד על מכונו.

ומי שהגיע לכלל "דעת" ויבין וירגיש דבר זה אשריו ואשרי חלקו, וכאילו נבנה בית המקדש כימיו.

הדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה

לקט שיחות מוסר <מהדורה חדשה> - א: שר, יצחק אייזיק (3){0} עמוד מס: 457 הודפס ע"י אוצר החכמה